

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Гбур З.В.

*кандидат наук з державного управління,
головний економіст-фінансист,
Міністерство фінансів України*

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу – Конституція України, ст. 17 [1, с. 3].

На сьогодні без вироблення цілісної державної політики у сфері економічної безпеки України та її реалізації неможливо вирішити проблему виходу з економічної кризи, створення ефективного механізму державного управління економічними процесами в країні. Система забезпечення економічної безпеки повинна функціонувати в рамках, визначених чинним законодавством України, оскільки відсутність чітко встановлених «правил гри», тобто відповідної законодавчої бази ринкових перетворень негативно впливає на забезпечення економічної безпеки і тому, до найбільш небезпечних загроз в Україні належить недосконалість національного законодавства, пов'язаного з регулюванням суспільних відносин в сфері захисту економічних інтересів країни.

У зв'язку із цим в першу чергу необхідно за допомогою нормативно-правових норм визначити правове поле функціонування системи забезпечення економічної безпеки України і тим самим зміцнити й підвищити її механізм. Без забезпечення економічної безпеки практично неможливо вирішити ні одне із завдань, які стоять перед країною, як у внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівні, оскільки, всі інші види безпеки (воєнної, екологічної, правової тощо) дуже тісно пов'язані між собою, іноді настільки, що неможливо відокремити один від одного. Однак усі види національної безпеки базуються на економічній безпеці, тому знання у цій галузі дозволяють передбачити їх внутрішні і зовнішні наслідки з метою мінімізації їх можливого негативного впливу або збільшення позитивного впливу на розвиток держави і суспільства [4, с. 27].

Аналогічну думку з цього приводу висвітлив на одному із своїх виступів і секретар Ради національної безпеки та оборони Володимир Горбулін. Зокрема, він підкреслив, що головні загрози для національної безпеки зосереджуються в економіці [9, с. 4].

Наведена позиція має цілком виправдане підґрунтя, оскільки питання захисту економічних інтересів країни становить на сьогоднішній день один із

пріоритетних напрямків забезпечення суверенності держави. Потреба в надійному захисті від небажаних зовнішніх та внутрішніх змін економічної системи нашої країни і є тією базовою, основоположною складовою потребою, як в житті окремо взятої людини, сім'ї, так суспільства і держави. У зв'язку з цим, сьогодні перед органами державної влади постає невідкладне завдання, метою якого є створення надійного механізму забезпечення економічної безпеки України. Оскільки, тільки за допомогою ефективного та цілеспрямованого державного управління економічною безпекою країни, як однієї із основних сфер національної безпеки можна попередити наслідки зовнішніх або внутрішніх змін та зменшити негативний вплив на розвиток держави [3, с. 102, 29]. Досягнення цього стану можливе за умови розробки в Україні програму, а навіть й політику, яка б передбачала спочатку короткострокові заходи по подоланню кризових явищ в економіці, а потім – середньострокові та довгострокові заходи, які б були спрямовані на сприяння не окремим галузям чи підприємствам, а взагалі, механізмам економічного зростання в країні. Тобто, вирішувати як тактичні, так і стратегічні завдання та питання [10, с. 32].

Тому, стан правового регулювання захисту кожної зі сфер національної безпеки України, і в першу чергу економічної залишається вкрай складним й невизначеним. Внаслідок цього, неефективне правове регулювання економічної безпеки створює умови нестабільності та впливає на ефективність державного управління при проведенні державної політики захисту економічних інтересів України.

Викладене, дозволяє зробити висновок, що можливість вирішення питання захисту економічних інтересів України ставиться в пряму залежність від процесу розробки, затвердженням та введенням в дію Концепції та Стратегії економічної безпеки України, як нормативно-правових актів, які б одночасно зайняли своє місце в системі національного законодавства України і встановлювали межі, завдання та відповідальність кожного суб'єкта забезпечення економічної безпеки в країні. Таким чином, державі, яка намагається проводити на будь-якому етапі свого розвитку незалежну економічну політику необхідна власна життєва Концепція та Стратегія економічної безпеки, адже, захист економічних інтересів України при проведенні незалежної політики в будь-яких сферах суспільного життя – за своєю сутністю завдання насамперед довгострокове, стратегічне і можливе тільки за умови розробки та затвердження стратегії економічної безпеки України.

Для розуміння суті визначення стратегії необхідно розглянути деякі аспекти цього поняття. Термін «стратегія» має грецьке походження: *strategos* – «мистецтво генерала». Разом із тим, одного загальноприйнятого наукового визначення терміна «стратегія» немає. Наприклад, Г. Мінцберг подає п'ять різних трактувань терміна «стратегія»: стратегія як план, як «хитрий прийом», як патерн (принцип поведінки, стала схема дій), як позиція, як перспектива, а також деякі їх взаємозв'язки [7, с. 688.]. Як зазначає М.Я. Корнілов першопочатково, під «стратегією» розуміється мистецтво управління військами, або

наука про війну. Разом з тим, частіше під терміном «стратегія» будь-якої діяльності прийнято розуміти:

- вибір генерального напрямку цієї діяльності, та в її рамках визначити найбільш ефективні методи, способи та механізми вирішення виникаючих завдань і досягнення поставлених цілей;
- довгострокові принципові установки та наміри, а також плани цієї діяльності;
- мистецтво планування та управління цієї діяльністю на довгостроковий період.

Таким чином, на думку М.Я. Корнілова під стратегією забезпечення економічної безпеки слід розуміти сукупність планів, програм, методів та механізмів захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави в економічній сфері від загроз [8, с. 135.].

Професор Мочерний С.В. стверджує, що стратегія економічної безпеки країни – це чітке обґрунтування основної мети і довготермінова політика та план дій держави щодо усунення загроз існуванню та розвитку народного господарства країни [6, с. 79].

Професор М.Лесечко та Р.Рудницька притримуються думки, що стратегія – це патерн або план, що інтегрує головні цілі організації її політику і дії в деяке погоджене ціле. Правильно сформована стратегія дає змогу впорядкувати і розподілити завжди певною мірою обмежені ресурси організації гранично ефективним і єдино правильним способом на основі внутрішньої компетентності, передбачення змін у внутрішньому середовищі і врахування можливих контр дій опонентів [5, с. 12].

Законодавець під визначенням економічна стратегія розуміє – обраний державою курс економічної політики, розрахований на тривалу перспективу і спрямований на вирішення масштабних економічних та соціальних завдань культурного розвитку, забезпечення економічного суверенітету країни, збереження і примноження її економічного потенціалу і національного багатства, підвищення народного добробуту.

Невід'ємною складовою будь-якої стратегії, а тим більше у сфері забезпечення економічної безпеки є тактика. Під економічною тактикою слід розуміти сукупність найближчих цілей, завдань, засобів і способів їх досягнення для реалізації стратегічного курсу економічної політики в конкретних умовах, що складаються в поточному періоді розвитку народного господарства [2, с. 144]. Тактика – це короткотермінові, адаптивні, активно-інтерактивні дії, що використовуються для досягнення цілей протидіючими одна одній силами під час конфлікту [5, с. 12]. Тактичний рівень включає в себе вирішення завдань, пов'язаних із ліквідацією загроз чи запобігання їхнього впливу на економічну сферу. По суті, забезпечення економічної безпеки на цьому рівні представляє собою комплекс превентивних заходів, спрямованих на ліквідацію загроз чи на запобігання наслідків їхньої діяльності.

Резюмуючи викладені вище твердження, можна з впевненістю констатувати, що стратегія економічної безпеки України представляє собою нормативно-правовий акт одного з найважливіших напрямків державної

політики захисту національних інтересів країни, який розрахований на певний період; спрямований на досягнення конкретно визначених цілей; включає в себе сукупність тактичних заходів та механізм реалізації даної політики.

Список використаних джерел:

1. Конституція України із змінами та доповненнями. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV – Відомості Верховної Ради, 2003, № 18-22, с. 144.
3. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. – Київ, 2002. – С. 102, 29.
4. Гончаренко Л.П., Куценко Е.С. Управление безопасностью : учебное пособие. – М.: 2005. – С. 27.
5. Лесечко М., Рудницька Р. Стратегічне планування. – Львів, 2004. – С. 12.
6. Мочерний С.В. zluca.isr. Lviv. Ua Ifiles Lsci_10. htm-79 k.
7. Минцберг Г., Кунин Дж.Б., Гошал С. Стратегический процесс / Пер. с англ; Под ред. Ю.Н. Каптуровского. – СПб.: Питер, 2001. – С. 688.
8. Корнилов М.Я. Экономическая безопасность России. – М., 2006. – С. 135.
9. Незадовільний економічний стан – загроза для національної безпеки. – «Урядовий Кур'єр», 10.07.1999 р., с. 4.
10. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. – К., 1994. – С. 32.

Зима Г.В.

*кандидат биологических наук, старший научный сотрудник,
Национальный научный центр
«Харьковский физико-технический институт»*

СИНЕРГИЗМ НАУКИ И ЭКСПОРТНОГО КОНТРОЛЯ – ВАЖНЫЙ ИНСТРУМЕНТ ПОСТРОЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ И МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

С момента окончания холодной войны мало что изменилось в состоянии глобальной мировой безопасности. И это, не взирая на огромные силы и средства, вкладываемые мировым сообществом в решение проблемы. Несмотря на постоянно действующие международные организации, а также режимы контроля над разными видами вооружений и системами их доставки, объединённые в понятие экспортный контроль, в мире часты случаи террористических атак, как со стороны военизированных группировок, так и со стороны некоторых государств [1]. Данный факт наталкивает на мысль о необходимости тщательного анализа существующих систем и механизмов нераспространения и поиска путей их реорганизации совершенствования. Следует отметить, что данную проблему невозможно решить на уровне Национальных систем экспортного контроля. Требуется одновременная реорганизация Национальных систем экспортного контроля в государствах, имеющих такие системы, совершенствование инструментария международного